

De Geschiedenis van de Nederlandse Tennis Literatuur, deel III (slot): 1980-1999

Theo Bollermann

Tennis: *Booming business*

In de laatste twee decennia van de twintigste eeuw ontwikkelde het professionele tennis zich met grote sprongen. Steeds meer jonge spelers droomden van roem en fortuin; toptennisser worden was niet langer bestemd voor mensen met een kronkeltje, maar het werd een gerespecteerd beroep waar je, als je het goed deed, ook nog eens erg veel geld mee kon verdienen. Was het in het begin van de jaren zeventig zo, dat bestuurders van de KNLTB diverse vaderlandse topspelers afraadden om professional te worden ('Word jij toch fysiotherapeut, daar kun je meer mee verdienen'), inmiddels was de wereld veranderd. Een positieve spiraal tekende zich af: de televisie besteedde meer aandacht aan de tennissport, waardoor meer mensen geïnteresseerd raakten in de grote toernooien en er meer geld voor de spelers ter beschikking kwam, waardoor zij coaches konden inhuren, die het spelpeil opschroefden, waardoor steeds meer aantrekkelijke wedstrijden op de televisie te zien waren. Ging je in het begin van de jaren tachtig op één van de eerste dagen naar Roland Garros, dan kon je zonder een wachtrij aan de poort een kaartje kopen en naar binnen wandelen. Je had alle ruimte om bij welke baan dan ook een plekje te zoeken. Een decennium later werden kaartjes voor toernooien schaars, ook voor dag één. De zwarte markt moest vaak uitkomst bieden, tenzij je al maanden van tevoren een officiële aanvraag had ingediend.

Deze grote ommekeer betekende voor de vaderlandse tennisliteratuur dat de kwantiteit in deze

periode toenam. Veelal in de vorm van instructieboekjes, maar er was nog steeds erg weinig aandacht voor biografieën en historische overzichten. Nu was er ook niet bepaald veel erkenning voor sportliteratuur. Een

mix van intellectuele minachting daarvoor en gebrek aan kwaliteit bij de productie ervan waren ongetwijfeld invloedsfactoren. Omdat er weinig belangstelling voor was, konden journalisten er weinig mee verdienen; als ze een boekje maakten, was dat dus veelal haastwerk of een samenraapsel van hun krantenstukken. In de ons omringende buitenland met een veel grotere markt, lag dat geheel anders. In de grote boekhandels van Groot-Brittannië nam de afdeling sportliteratuur al lang net zo veel plaats in als die van de tuin- en kookboeken. In dit overzicht beperken we ons overigens tot de oorspronkelijke Nederlandse publicaties. De vertalingen van met name Engelstalige boeken blijven buiten beschouwing.

Het "Kuiphofje"

In 1980 verscheen geen enkele publicatie van betekenis behalve een beleidsnota van de KNLTB en het lustrumboek van het Groningse G.L.T.B. Dit type uitgaven behoort tot de belangrijkste bronnen van de vaderlandse tennisgeschiedenis. Het jaar daarop publiceerde Ben Koers, bestuurslid van de Bond, in eigen beheer het boekje *Tennis met een Glimlach*. Het behoort niet tot de meest relevante boeken, maar de anecdotes en gedichtjes geven blijk van een grote liefde voor de tennissport. Een belangwekkend boek verschijnt in 1981 in Rotterdam alwaar de befaamde omnisportvereniging

Victoria het honderdjarig bestaan viert. De tennisafdeling is voortgevloeid uit de in 1886 (?) opgerichte Anglo Dutch Lawn Tennis Club. Het in dit jubileumboek oprichtingsjaartal van 1886 is echter hoogstwaarschijnlijk onjuist; er zijn al berichten in de krantenrubrieken uit juni 1885, die er op duiden dat in dat jaar de vereniging is opgericht! De *Anglo Dutch* was een belangrijke vereniging, die grote toernooien placht te organiseren. In de volgende jaren verschijnen er bij de KNLTB natuurlijk wel enige spelregelboekjes e.d., maar het eerstvolgende instructieboek stamt pas uit 1984. Journalist Jon Visbeen, zelf een niet onverdienstelijke hardhitter in de B-categorie, schrijft een complete tenniscursus, die bij uitgeverij Elmar het licht ziet. In dit jaar verschijnt ook het lustrumboek van Tennisclub Bilthoven, dat 50 jaar bestaat.

Het jaar daarop, in 1985, verschijnt bij Uitgeverij Fontein te Baarn het boek *Die bal is in en andere tennisverhalen*. Amusant geschreven met aardige observaties ook over vaderlandse topspelers als Michiel Schapers. De nestor van de Nederlandse sportjournalistiek Herman Kuiphof mag tevreden zijn. Voor het eerst sinds jaren is een goed en leesbaar tennisboek verschenen. Tussen haakjes, televisiecommentator Kuiphof heeft zijn naam geleend aan het "Kuiphofje", dat is een observatie die direct daarna gelogenstraft wordt, bijvoorbeeld: 'Zijn backhand is vandaag briljant', waarna enkele afschuwelijke afzwaaiers geslagen worden. Andersom kan ook: 'Wat een slechte eerste service, het lukt hem vandaag niet ook maar één goede te slaan.' Vervolgens zien we ace na ace.

In hetzelfde jaar verschijnt een boekje van de tennisleraar Lautenslager met een poging tot humoristische tennistekeningetjes. Dit boekje heeft echter lang niet de kwaliteit van Dik Bruynesteyn's bijna gelijktijdig verschenen boekje *De gekke wereld van tennis*. De gehele tennisgeschiedenis passeert de revue; korte anekdotes worden voorzien van de bekende Bruynesteyn tekeningen. Uitgeverij Bosch en Keuning ziet hier wel brood in. De laatste interessante uitgaven van dat jaar zijn jubileumboeken van de Delftse omnisportvereniging Concordia en met name die van de honderdjarige Haarlemsche Lawn Tennis Club, opgericht in 1885. Het laatste boek is zeer fraai en instructief met betrekking tot de vroegste tennishistorie: Pim Mulier was nog betrokken bij de oprichting. De H.L.T.C. is erkend als de oudste tennisvereniging van Nederland, in tegenstelling tot de claim van de Gorinchemse vereniging Ready, die nooit bewezen kon worden.

Dordtse tennis cahiers

In 1986 wederom een zeer schamele oogst. Een soort tennisagenda komt op de markt, Tennismemo geheten. In de decennia hierna zal dat op gezette tijden gebeuren. Een uitgeverij meent een graantje te kunnen meepikken door een zeer haastig geproduceerde agenda met aantoonbare onzorgvuldigheden uit te geven. Aan het gebrek aan *follow-up* valt af te leiden, dat het niet bepaald een zakelijk succes genoemd kon worden. Gelukkig is er weer een honderdjarige vereniging, die de moeite neemt de geschiedenis keurig vast te leggen in een boekwerkje met harde kaff. De Dordtse Lawn Tennis Vereniging, die in 1886 op het Boonenpad een baan ter beschikking kreeg. Dankzij dit soort verenigingen kan goed opgespoord worden welk soort mensen enthousiast werden voor het tennis en een clubje oprichtten; veelal scholieren en studenten! Onder leiding van voormalig top-tien speler Siebe Huizinga wordt ter gelegenheid van het jubileum voor het eerst een schrijverstennistoernooi georganiseerd. Het wordt een traditie, die tot heden aan toe stand houdt. Vanaf 1992 verschijnen ter gelegenheid hiervan zelfs jaarlijks de Dordtse tennis cahiers. Het zijn drukwerkjes voor liefhebbers, speciaal geschreven voor dit toernooi in genummerde en gesignde uitgaven. Auteurs als Kester Freriks, Anton Korteweg, Hans Ree en Tim Krabbé verleenden hun medewerking.

Nog een historisch moment vindt plaats in 1987. Voor het eerst verschijnt een biografie over een Nederlandse tennisvrouw. Marcella Mesker, nog steeds te bewonderen als commentator bij de NOS, ziet er goed uit en draait mee met de wereldtop. Zij behaalt niet zulke successen als de minder glamoureuze Betty Stöve. Over haar opvolgster met een fris uiterlijk en een hoogste positie van 27 op de wereldranglijst weet tennisjournalist Berthold Palthe een leuk boekje te produceren getiteld *Marcela Mesker, het roerige leven van een tennisprof*. De belangrijkste publicatie van 1988 is het jubileumboek van het 100-jarige Leimonias uit Den Haag. Auteur Hans van de Weg put rijkelijk uit het tien jaar eerder verschenen lustrumboek waar het de oude geschiedenis betreft, maar er waren weer tien jaar successen in eredivisie en andere toernooien aan toe te voegen. Op de banen van HLTC Leimonias, tot 1939 waren dat de huidige METS-banen, speelde zich een groot gedeelte van de vaderlandse tennisgeschiedenis af, omdat daar de bondstrainingen vele decennia gehouden werden onder leiding van clubpresident en tennisgoeroe *avant la lettre* Scheurleer. De leden van eerste Davis Cup team waren alle Leimoniasleden. Henk Timmer was Leimoniaan. Het jubileumboek is daarom dan ook zeer belangrijk voor de tennishistoricus.

De vlijtig schrijvende tennisleraar Louis Firet schrijft in 1989 weer eens een instructieboekje, en een overzicht van tenniskampen verschijnt ook datzelfde jaar in boekvorm. Een teken van de veranderingen in de wereld. De vrijetijdscultuur heeft inmiddels de plaats ingenomen van het naoorlogse wederopbouw principe. Het welvaartspeil schiet omhoog. Niet alleen kinderen, maar ook sportief ingestelde volwassenen benutten hun vakantie om hun peil te verbeteren door intensieve tennistrainingen te ondergaan. In dit jaar bestaat TV De Metselaars 50 jaar. Een goed informatief lustrumboek wordt uitgegeven, helaas wel met een enigszins warrige lay-out. De vereniging werd opgericht, toen HLTC Leimonias het tennispark met het grote betonnen tennisstadion, waar vele decennia de nationale kampioenschappen werden verspeeld, verruilde voor het meer beschutte en financieel minder risikante Klein Zwitserland. In de vijftiger jaren ontwikkelde De Metselaars zich allengs van buurtclubje tot één van Nederlands sterkste tennisverenigingen. Met name in de jaren zestig, toen viervoudig landskampioen Hans van Dalsum, met zijn importbedrijf (Dunlop, rackets en ballen) op dat park gevestigd was. De hele tennissport had de wind mee en de vereniging profiteerde mee. Acht maal werd de club kampioen van Nederland. Ten slotte is daar ook het lustrumboek van het 25-jarige TC De Manege uit Apeldoorn. Deze vereniging kent slechts vier banen, maar speelt al decennia op het allerhoogste niveau. De eigenaar stelt zijn nachtclub overdag als tennisclubhuis ter beschikking en mede dankzij zijn financiële inspanningen werden drie landskampioenschappen behaald.

Dakjeskaatsen

In 1990 verschijnt één van de belangrijkste boeken uit de vaderlandse tennisgeschiedenis. Het boek behandelt echter niet de historie van het lawn tennis, maar die van de sport die in Frankrijk *jeu de paume* heet, in Engeland *real tennis*, in de V.S. *court tennis*, in Australië *royal tennis*, en in het Oudhollands (of Fries?) *dakjeskaatsen*. Auteur Cees de Bondt beschrijft tot in detail de locatie van de 110 banen, die Nederland rond 1600 kende. *Heeft yemant lust met bal en reket te spelen – de geschiedenis van de tennissport in Nederland tussen 1600 en 1850* luidt de titel van dit rijk geïllustreerde meesterwerk. De Bondt beschrijft gedetailleerd hoe het spel met de tennisballen, het racket en het net zich heeft ontwikkeld door de eeuwen heen. Hagenaar De Bondt, leraar Engels, was zo gegrepen door het onderwerp, dat hij uren inleverde om maar research te kunnen doen. Inmiddels behoort hij met mensen als Heiner Gillmeister en Gianni Clerici tot de op dit gebied inter-

nationaal vermaarde experts in de wereld.

Terug naar lawn tennis. Diverse boekwerkjes worden door de KNLTB uitgegeven. Over spelregels, tennishallen, schooltennis, scheidsrechtersopleidingen en tennisclubs. Geen enkel boek van historische interesse zit daartussen. Wel publiceert Coen Vemer het *Tennisjaarboek 1990*, dat veel informatie bevat; de ranglijsten, uitslagen van de grootste toernooien en artikelen zoals over de doorbraak van Paul Haarhuis. Zeker een boek dat nut heeft voor de hedendaagse tennishistoricus. Ook Bep van Houdt komt met een boek. In 1992 verschijnt zijn *Tennisklassiekers* bij uitgeverij Kosmos BV waarin hij alle grote namen uit de internationale tennisgeschiedenis zeer lezenswaardig behandelt. Natuurlijk ontbreken Kea Bouman en Betty Stöve niet. De Nederlandse topspeelster Nicole Jagerman figureert ook nog, zij het dat niet haar tenniskwaliteiten uitgemeten worden, maar haar misstap om voor Wimbledon kaartjes op de zwarte markt te verkopen. Ebay bestond nog niet. Het honderdjarige TC De Hertenkamp uit Assen produceert in dit jaar ook een buitengewoon informatief boek: *Hertenkamp – honderduit*. Veel interessante foto's uit de oude doos verfraaien de gedetailleerde teksten.

In 1993 is de tijd eindelijk rijp voor een boek, uitsluitend gewijd aan de vaderlandse toppers. Uitgeverij L.J. Veen acht het project van tennisjournalist Coen Vemer levensvatbaar. Het gouden tijdperk van het Nederlandse tennis is in ontwikkeling. Krajicek, Haarhuis, Eltingh en Siemerink hebben al naam gemaakt. In *De tennissers* staan hun verhalen. Goed geschreven en een fraai tijdsbeeld. O.a. Manon Bollegraf, Michiel Schapers, Brenda Schultz en Tom Nijssen worden beschreven op een wijze die de Engelsen zo fraai een *pen-picture* plegen te noemen. Ook besteedt hij aandacht aan de inmiddels totaal onbekende Arjan van der Zande, bijgenaamd "het beest". Wat is er van hem geworden? Een citaat: 'Illustratief voor zijn onervarenheid [op de nationale kampioenschappen, t.b.] was een voorval in zijn partij tegen Lodder. Midden in de derde set wendde hij zich tot een langs de baan zittende fotograaf met het verzoek of hij de foto's toegestuurd kon krijgen.' Vertederend. Jammer dat er niet een rijkere uitgave van is gemaakt, met foto's op glanspapier.

Stanley Franker: Tennis als pedagogie

In 1995 verschijnen er weer twee belangwekkende jubileumuitgaven. In Maassluis bestaat MTC Bequick 100 jaar, zoals ook de Hilversumse LTC. Beide boeken zijn zeer interessant. Het Maassluisse boek besteedt in 208 pagina's op glanspapier erg veel aandacht aan het soci-

aal-culturele perspectief. Wie richtten de club indertijd op in deze gereformeerde omgeving? Enige liberaal ingestelde notabelen durfden het aan. De historisch onderlegde schrijver heeft diepgaand onderzoek gedaan. Het boek over 't Melkhuisje daarentegen concentreert zich meer op de latere geschiedenis, met name behandelt auteur Hans Back het grote internationale toernooi uitvoerig. Dit boek moet zeker ook gerekend worden tot de standaardwerken in de tennisliteratuur. Prachtig uitgegeven, 286 bladzijden en vele foto's en natuurlijk een voorwoord van Tom Okker.

Stanley Franker had in de jaren negentig het Davis Cup team en diens leden naar de hoogste regionen begeleid en het vaderlandse tennis van zijn minderwaardigheidscomplex afgeholpen. In 1996 schrijft hij zijn boek met de veelzeggende titel *Tennis, Discipline en Talent*. De lessen uit toptennis trekt hij ook door naar de opvoeding van zijn kinderen. Het is echter de vraag of de wereld van het toptennis de maatstaf kan zijn voor totaal andere situaties in het dagelijks leven.

In 1997 verschijnt het fraaie Enschedese jubileumboek *De oude dame van 't Volkspark* ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan. De textielindustrie was in volle bloei en leidde tot veel Europese contacten. Logisch, dat de tennissport al vrij vroeg zeer populair was bij de gegoede burgerij. In 1998 zien zelfs vier jubileumboeken het licht. Het Haagse Thor-RW bestaat 75 jaar, evenals het Harlingse Ready. Het Haagse boek is zeer teleurstellend. Niets wordt vermeld van de rijke historie van deze club, waaronder zes landskampioenschappen in de vijftiger jaren. Het is zelfs net alsof de auteurs dit niet eens weten. Eerlijk gezegd, een schande. Het Harlingse boek is preciezer wat betreft de geschiedschrijving, maar ook in dit meer eenvoudig uitgegeven werk gaat 95 procent van de aandacht uit naar de recente ontwikkelingen. In Almelo bestaat Luctor et Emergo honderd jaar. Een keurig boekje begeleidt de festiviteiten. Deze club heeft de eer Kea Bouman te hebben voortgebracht; omdat zij echter geen enkele tegenstand van betekenis had, werd op

haar verzoek een tennismuurtje gebouwd! Het beste jubileumboek van dit jaar is echter ongetwijfeld dat van de tennispark De Bontekoe uit Leeuwarden. Auteur André Braaksma heeft erg veel tijd gestoken in dit project, dat qua resultaat ver uitstijgt boven het gemiddelde. Ook de niet in tennis geïnteresseerde historicus zal het eerste gedeelte van dit fraai uitgegeven boek toejuichen.

In alle boekwinkels van Nederland kwam tenslotte het boek van Theo Bakker en Richard Krajicek te liggen: *Een half jaar netpost*. De emailuitwisseling tussen de journalist en de toptennisser werd door uitgeverij Veen de moeite waard gevonden om in boekvorm te publiceren. Een leuk tijdsbeeld, maar meer niet. Wel blijkt, dat Krajicek al aardig uit zijn woorden

kan komen. In 1999 vieren diverse verenigingen weer hun jubileum. De Rijnkanters bestaan slechts 25 jaar, maar dat is voldoende om er een groot dik boek over te publiceren. De Haagse Oranje Tennis Club is beduidend ouder, 100 jaar, het jubileumboek heet *Oranje voor Eeuwig*. Begonnen als golf en tennisclub bij het luxueuze Oranje Hotel in Scheveningen, verhuisde deze vereniging in 1939 naar de Haagse WW-banen. Bescheidenheid hindert ondergetekende niet te melden dat het een prachtig boek geworden is. Nog mooier is het boek, dat de KNLTB uitgeeft ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan *Honderd jaar Love en Service*. Met name zijn de schitterende afbeeldingen van oude prenten, illustraties en wedstrijdfoto's door de eeuw heen een pluspunt. Het boek is thematisch opgebouwd. Minpunten zijn het verhaal van hoofdredacteur Prof. Van Sterkenburg over het gebruik van scheldwoorden en het ontbreken van een chronologische lijn. Het is niet echt een geschiedenisboek geworden, maar een plaatjesboek voor de oppervlakkig geïnteresseerde lezer. Grote waarde hebben de lijsten van alle kampioenen, landskampioenschappen en bestuursleden. De twintigste eeuw kon waardig afgerond worden; een nieuw millennium brak aan. Allengs ontstond ook in Nederland meer waardering voor de sporthistorie en sportliteratuur. Ook over de tennissport zouden enkele grote standaardwerken het licht zien.